

Sammanfattning av Europadomstolens dom den 2 oktober 2012 i målet Abdulkhakov mot Ryssland, nr 14743/11

Europadomstolen slår fast att Ryssland står bakom kidnappningen av en uzbekisk man och överlämning av honom till Tadzjikistan där han risker att utlämnas till Uzbekistan. I hemlandet anklagas mannen för wahhabism och löper en allvarlig risk för kränkande behandling i strid med artikel 3.

Bakgrund

Sökanden, A, föddes 1979 och är medborgare i Uzbekistan där han bodde i en by i Andijan-regionen. I maj 2009 brändes en polisstation ner i en grannby. Mot bakgrund av att A regelbundet besökte den lokala moskén misstänkte polisen att han deltog i extremistiska aktiviteter. I augusti 2009 lämnade A hemlandet och flyttade till Kazakstan. I september 2009 anklagades han av Andijan-regionens säkerhetsmyndighet för bl.a. att tillhöra "jamaat", en förbjuden organisation, och för att propagera för Wahhabism och mot den "demokratiska" regimen i Uzbekistan.

Den 9 december 2009 åkte A till Moskva där han omedelbart greps efter sin ankomst. Några veckor därefter vände han sig till det ryska Migrationsverket och ansökte om flyktingstatus. A uppgav att han fruktade förföljelse i Uzbekistan på grund av sin religiösa uppfattning. I slutet av december 2009 tog den Ryska Federationen emot en begäran från Uzbekistan om att utlämna A till hemlandet på grund av brottsmisstankarna. Den uzbekiska riksåklagaren lämnade också diplomatiska garantier om bl.a. att A inte skulle utsättas för någon kränkande behandling. Ansökan om flyktingstatus avslogs i andra instans av (motsvarande) tingsrätten i Moskva.

I maj 2010 beslutade en rysk biträdande riksåklagare att utlämna A till Uzbekistan. A överklagade utlämningsbeslutet till Moskvas tingsrätt. A begärde bl.a. att domstolen skulle granska internationell rapportering från FN och rapportering från internationella organisationer för mänskliga rättigheter avseende situationen i Uzbekistan. Detta vägrade dock domstolen att göra som i stället hänvisade till att uzbekiska och ryska myndigheter hade följt det aktuella förfarandet för en utlämning. Enligt tingsrättens dom från den 29 december 2010 var den internationella rapporteringen och praxis från Europadomstolen som A hänvisade till inte relevant då denna dokumentation beskrev en generell situation i stället för A:s personliga situation.

Den 8 mars 2011 informerade Europadomstolen den ryska regeringen om att Europadomstolen hade fattat ett interimistiskt beslut, enligt regel 39, om att A tills vidare inte bör utlämnas till Uzbekistan. Några dagar senare instämde den högsta domstolen i den Ryska Federationen med tingsrättens bedömning om att det inte fanns hinder att utlämna A.

I slutet av augusti 2011 greps A av tadjikiska polismän på en flygplats i Tadzjikistan. Enligt A hade han varit i centrala Moskva dagen innan då en polisman stoppade honom och kollade hans identitet. Strax därefter greps han av ett antal okända män som tvingade honom på ett flygplan till Tadzjikistan.

Den 30 augusti 2011 beslutade en tadjikisk tingsrätt om att hålla A i förvar i avvaktan på utlämning till Uzbekistan. I ett brev från den 18 november 2011 informerade UNHCR om att UNHCR hade beviljat A flyktingstatus. A släpptes från förvaret den 23 november 2011. Därefter har han gömt sig. Han vill återvända till Ryssland och har bett om UNHCR:s hjälp med att återfå sitt pass som har behållits av det ryska Migrationsverket.

Utredningen i målet

I Europadomstolens dom redogörs ingående för rapporteringen från FN, Human Rights Watch, Amnesty International och United States Department of State avseende bl.a. den allmänna situationen för mänskliga rättigheter i Uzbekistan, den uzbekiska polisens systematiska användning av tortyr, förekomsten av religiös förföljelse i landet och för uzbekiska myndigheters svar på de terrordåd som ägde rum i 2009.

I Europadomstolens dom redogörs också för två beslut från mars och juni 2012 av Europarådets ministerkommitté. I dessa beslut anger Ministerkommittén att man känner en djup oro över sex fall då uzbekier med tvång har överlämnats av okända personer från Ryssland till Tadzjikistan sedan Europadomstolen hade fattat ett interimistiskt beslut om utlämning. Ministerkommittén anger även att i ett av fallen har Europadomstolen slagit fast att det var ryska myndighetspersoner som utförde kidnappningen och överföringen.

Europadomstolens bedömning

Vilka låg bakom kidnappningen?

Det är nödvändigt för Europadomstolen att fastställa aktuella fakta kring A:s överlämning till Tadzjikistan. Ryssland uppger att A inte var under uppsikt av ryska myndigheter sedan han släpptes i juni 2011 samt att det inte finns någon bevisning om myndigheternas inblandning i A:s överlämning. Enligt A fanns det klara indikationer om myndigheternas inblandning, bl.a. att han togs direkt ombord ett plan utan några kontroller och utan att ha med sig sitt pass.

Europadomstolen noterar att den är medveten om dess subsidiära roll och att domstolen måste vara försiktig med att vidta rollen som en första instans med att fastslå fakta. I vissa mål kan denna roll dock inte undvikas. A har lämnat en mycket detaljerad beskrivning av kidnappningen och överföringen. Det föreligger inte i hans makt att inge bevisning om till exempel utdrag från gränskontroller eller listor över passagerare. Under dessa förutsättningar är det upp till Ryssland att motbevisa A:s påståenden och ange en rimlig förklaring för hans närvaro i Tadzjikistan. Ryssland har inte lämnat någon alternativ förklaring till hur A hade kunna resa till Tadzjikistan och hur han hade kunnat passera gränsen utan ett pass. Trots Europadomstolens begäran har Ryssland inte heller lämnat in något utdrag ur register från gränspasseringarna. Mot denna bakgrund slår Europadomstolen fast att A har kidnappats och överförs till tadjikiska myndighetspersoner med antingen passiv eller aktiv inblandning av de ryska myndigheterna.

Skulle en utlämning av A från Ryssland till Uzbekistan strida mot artikel 3?

Ryssland anser inte att A skulle utsättas för risk för kränkande behandling vid en utlämning till Uzbekistan. Ryssland hänvisar till de ryska domstolarnas resonemang och till de diplomatiska garantierna som lämnades av den uzbekiska riksåklagaren.

A anför bl.a. att personer som honom, som misstänks tillhöra en förbjuden religiös organisation, löper en större risk för kränkande behandling.

Den generella situationen för de mänskliga rättigheterna i Uzbekistan är alarmerande. Pålitlig internationell landinformation visar bl.a. att polisen använder sig av systematisk tortyr. Av Europadomstolens praxis framgår att personer som misstänks för brott som har koppling till deras religiösa tillhörighet löper en utökad risk för kränkande behandling. De uzbekiska brottsanklagelserna mot A grundas bl.a. i hans påstådda deltagande i möten inom en förbjuden religiös organisation. Det är också betydelsefullt att brottsanklagelserna mot A initierades direkt efter de terrordåd som skedde under sommaren 2009. Domstolen noterar också att uzbekiska myndigheter har utfärdat en arresteringsorder mot A vilket innebär att det är troligt att han omedelbart kommer att tas i förvar efter en utlämning. Domstolen beaktar också att A har beviljats flyktingstatus av UNHCR. Vidare noterar Europadomstolen att de ryska domstolarna vägrade att beakta internationell rapportering och expertbevisning. Europadomstolen slår också av de inhemska domstolarnas kortfattade resonemang. När det gäller de diplomatiska garantierna är dessa utformade i generella termer och innehåller inte någon meningsfull övervakningsmekanism. Sammantaget har det framkommit att A skulle löpa en allvarlig risk att utsättas för kränkande behandling i Uzbekistan.

Av detta följer att om A återvänder till Ryssland skulle det vara i strid med artikel 3 att utlämna honom till hemlandet.

Var överföringen av A till Tadzjikistan i strid med artikel 3?

Europadomstolen påminner om att en stat måste försäkra sig om att en överlämning av en asylsökande inte innebär en risk för indirekt refoulement. En stat måste försäkra sig om att ett transitland¹ har ett sådant rättssystem som garanterar att en asylsökande inte skickas vidare, direkt eller indirekt, till sitt hemland, utan en granskning av eventuella risker enligt artikel 3. Tadzjikistan är inte en föredragsslutandepart till Europakonventionen. Överföringen av A har därmed inneburit att han fräntas konventionens skydd. Det finns inget som tyder på att ryska myndigheter, innan A:s överföring, skulle ha gjort något övervägande om det praktiska skyddet mot non-refoulement i Tadzjikistan. Det är också mycket anmärkningsvärt att överföringen skedde i hemlighet. Europadomstolen observerar att en utomrättslig överföring² utgör ett medvetet kringgående av rättssäkerhetsprincipen och av de värderingar som skyddas av Europakonventionen. En sådan överföring innebär därför en kränkning av grundläggande rättigheter. Av detta följer att överföringen av A till Tadzjikistan, där han löper en risk för att vidareöverföras till Uzekistan, utgjorde en kränkning av artikel 3.

Genom att överföra A till Tadzjikistan har Ryssland också brustit mot Europadomstolen interimistiska beslut. Ryssland har därmed även stridit mot Europakonventionens artikel 34.

Med hänsyn till de grova kränkningarna som har förekommit beviljar Europadomstolen A skadestånd enligt det yrkade beloppet om EUR 30 000.

¹ intermediary country

² an extra-judicial transfer or extraordinary rendition